

УДК 811.161.2*367.4

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-10.10>

ЗВУЖЕНИЙ РЯД СУРЯДНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ: ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ЧИННИКИ ЛІМІТАТИВНОСТІ

Комлик Наталія Юріївна

аспірант кафедри української мови

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського, 2, Полтава, Україна

Стаття є спробою нового погляду на природу сурядних словосполучень та їхню типологію. Ці синтаксеми розглянуто в контексті комунікації як її реальні одиниці. Наголошено на важливості дослідження взаємозв'язку синтаксичного ряду та сурядних словосполучень: перший зумовлює формально-граматичну модель других, а самі сурядні словосполучення реалізують семантичну наповненість у реченні як ряди його однорідних членів. Замість узвичаєного поділу цих словосполучень на відкриті та закриті аргументовано доведено з опорою на філософські категорії кінечного та безкінечного доцільніше використання термінів «сурядні словосполучення розширеного ряду», «сурядні словосполучення звуженого ряду», для яких відповідно є можливим / неможливим додавання потенційних компонентів. Досліджено особливості словосполучень звуженого ряду, проаналізовано ті формально-граматичні та семантичні чинники, що зумовлюють їхню лімітативність. Ідеться про протиставні сполучники, які є формально-граматичними організаторами словосполучення; морфологічну природу та сполучувальну можливість його компонентів; особливості внутрішньорядного зв'язку між першим і другим конституентом; комунікативну ситуацію та комунікативний намір мовця. Установлено, що для звужених рядів, як і для сурядних словосполучень розширених рядів, характерною є незамкненість. Доведено те, що протиставні відношення можуть виникати не між одиничними компонентами, а між блоками однорідних. Такі сурядні словосполучення є результатом міграційних явищ у системі словосполучення, що певною мірою репрезентує філософську ідею взаємоперетворення кінечного в безкінечне та навпаки. Установлена закономірність засвідчує, що сурядні словосполучення не абстрактні одиниці мови, а складники живої комунікації, яка відіграє чи не найголовнішу роль у виборі, кількісному складі та організації їхніх компонентів.

Ключові слова: сурядне словосполучення, незалежна координація, комунікація, синтаксичний ряд, лімітативність, нелімітативність, звужений синтаксичний ряд, розширений синтаксичний ряд.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Докорінна зміна мислення, а тому й світогляду людини ХХІ століття вимагає перегляду традиційних постулатів мови, зокрема на синтаксичному рівні. Сакраментально граматисти минулого сторіччя не виділяли сурядні словосполучення в мові, а поєднання повнозначних слів на зразок *береза і дуб, цукерки або печиво, темно, але тепло* розглядали не як словосполучення, а як сполуки слів; отже, про якусь класифікацію сурядних словосполучень у лінгвістиці не йшлося. Однак у наш час стала вже звичною спроба аналізу сурядних словосполучень та їхніх різновидів. Прибічники цього погляду диференціюють аналізовані конструкції залежно від кількісного складу на відкриті та закриті структури, наголошуючи на специфічності зв'язку, який існує між компонентами, – незалежній координації [3, 31]. **Актуальність** розвідки зумовлена відсутністю чіткої уніфікованої класифікації сурядних словосполучень у вітчизняному мовознавстві, а також потребою

дослідження формально-граматичних та семантичних чинників притаманної їм нелімітативності та лімітативності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нову концепцію про словосполучення, відмінну від традиційної, відстоюють у своїх лінгвістичних розвідках В. Бабайцева, В. Белошапкова, І. Вихованець, П. Дудик, О. Мельничук, М. Плющ, М. Степаненко, Л. Шевченко, К. Шульжук, І. Ющук та ін. Спільним для всіх праць, присвячених аналізу сурядних словосполучень є те, що їхні компоненти потрактовано як рівноправні й можуть утворювати відкриті або закриті ряди. Питання синтаксичного ряду, яке є одним із ключових у формально-граматичній типології сурядних словосполучень, у різні часи інтерпретували Ф. Буслаєв, М. Греч, І. Кучеренко, Д. Овсянико-Куликовський, П. Превлевський, О. Смаль-Стоцький, О. Шахматов, у сучасній лінгвістиці А. Загнітко, А. Прияткіна, Т. Радіонова у контексті дослідження однорідних членів речення. Однак і досі немає вичерпної праці, у якій би було

здійснено всебічне студіювання взаємозв'язку категорій «синтаксичний ряд» та «сурядне словосполучення».

Формулювання мети і завдань статті.

Метою цієї статті є дослідження формально-граматичних та семантичних чинників лімітативності сурядних словосполучень звуженого ряду. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) проаналізувати відношення між синтаксичним рядом та сурядним словосполученням; 2) розкрити специфіку звужених рядів сурядних словосполучень; 3) дослідити формально-граматичні та семантичні чинники лімітативності сурядних словосполучень цього типу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сурядні словосполучення є одиницями мови й мовлення одночасно, оскільки мова як ідеальна система забезпечує формально-граматичну організацію, за її законами утворюються певні структурні моделі словосполучень, а жива комунікація – засіб реалізації їхнього семантичного контенту через речення. Узвичаєним є погляд, що словосполучення, сурядні зосібна, є будівельним матеріалом речення, проте останні – це лише «результат реалізації сполучувальних можливостей слів і словоформ. Тільки фразеологічно зв'язані сполуки, які фактично за значенням дорівнюють одному слову, можна розглядати як будівельний матеріал для речення» [1, 145]. Словосполучення і речення творяться синхронно, і тільки інтонація та інтенція мовця розмежовують описувані синтаксичні одиниці. Абстраговано, поза спілкуванням, сурядні словосполучення, як і підрядні, виконують номінативну функцію, але в складі речення їхня роль модифікується: вони утворюють ряди однорідних членів речення, які збагачують семантику самого речення, конкретизують, деталізують, уточнюють уже відоме слухачеві або читачеві про предмети, явища, процеси [2, 146].

Синтаксичний ряд – одиниця, яка має вагоме значення для розкриття формально-граматичної організації сурядних словосполучень, проте досить розмито потрактована в лінгвістиці. Найбільш точну дефініцію знаходимо в А. Загнітка, який розглядає синтаксичний ряд як «найпростіший тип конструкцій з паралельними членами, яка включає такі функціональні різновиди: 1) однорідні члени речення; 2) неоднорідні, але сурядні члени; 3) пояснення; 4) уточнення; 5) включення» [5, 554]. До диференційних ознак ряду уналежнено такі: сурядний зв'язок між компонентами, загальна співвіднесеність із спільним членом речення, логіко-семантична схожість, наявність рівно-

правних відношень сурядності, морфологічна однотипність компонентів [7]. Синтаксичний ряд утворюється лише за наявності внутрішнього синтаксичного зв'язку, який реалізують сполучники або інтонація. Сурядні словосполучення мають усі ці параметри. Варто, однак, зробити невелику ремарку щодо морфологічної однотипності їхніх компонентів: це важлива, але факультативна ознака, позаяк у текстах різних дискурсів активно функціонують сурядні словосполучення, представлені гетерогенними компонентами: *В ці часи ви чуєте і над собою, і перед собою, і з а собою, і праворуч, і ліворуч шум – свист качиних крил* (2, 212); *І в цьому підморгуванні, в посмішці було навіть щось завзяте, злорадне, торжествуюче* (1, 21).

Важливо наголосити, що особливості формальної організації та семантичний вимір досліджуваної синтаксеми найповніше проявляється в конструкціях з однорідними членами речення, «що перебувають в однакових синтаксичних відношеннях з одним із членів речення і поєднуються сурядним зв'язком» [10, 427]. Як уже зазначалося, сурядні словосполучення в структурі речення виконують функцію саме однорідних членів. Виникає питання про відношення між поняттями «синтаксичний ряд», «однорідні члени речення» та «сурядні словосполучення». Як зазначає Т. Радіонова, «простежується корелятивність сурядності з напрямками реалізації синтаксичних зв'язків та їхніх формальних виявів, однорідності – із закономірностями формально-граматичної будови речення, ряду – з тенденціями побудови синтаксичних конструкцій, специфіки їх семантико-синтаксичної організації, з посіданням спільної комунікативної значущості та з підпорядкуванням єдиній семантиці» [8, 74]. Отже, ряд – це глобальна синтаксична категорія, що організовує певну синтаксичну одиницю (речення, його частину або словосполучення) за допомогою сурядності, яка експлікує свій формально-граматичний та семантико-синтаксичний потенціал через однорідні члени речення, у вигляді сурядних словосполучень.

Сурядні словосполучення – це словосполучення, сформовані за участю повнозначних слів, що перебувають у відношенні відносно незалежності, реалізують свої формально-граматичні особливості та семантичне наповнення у складі речення, утворюючи одиниці, компоненти яких виконують ідентичну синтаксичну функцію. Той факт, що до його складу може входити більше двох компонентів, які при цьому зберігають свою відносну рівноправність, ставить ці словосполучення в антагонічну

опозицію до підрядних. Орієнтуючись на такий критерій, як компонентний склад, лінгвісти поділяють сурядні словосполучення на дві великі групи: 1) з відкритим сурядним зв'язком; 2) із закритим сурядним зв'язком. Відкриті сурядні словосполучення допускають «теоретично й практично необмежену кількість компонентів» [4, 46], а зв'язок між ними «може реалізовуватись за допомогою різнофункціональних сурядних сполучників, безсполучниково або різним поєднанням обох цих засобів»; закриті ж «утворюються з двох компонентів» за допомогою зіставно-протиставних сполучників [там само]. Предметом пропонованого дослідження є останні. На нашу думку, доречніше послуговуватися термінами «сурядні словосполучення розширеного ряду» та «сурядні словосполучення звуженого ряду». Підставою для вирізнення відкритого ряду є філософська категорія нескінченності, яка «виражає невідривно пов'язані між собою протилежні сторони об'єктивного світу, необмежену множину просторових структур світу, принципову незамкненість всіх матеріальних систем, нестворюваність та незнищуваність світу, вічність його буття, кількісну невичерпність явищ світу, нескінченну багатоманітність його властивостей, взаємозв'язків форм буття та тенденцій розвитку» [9, 14]. Однак при потенційному додаванні нових компонентів до сурядного словосполучення відкритого типу прагматично рано чи пізно таке кількісне збільшення буде призупинено, що зумовлюється низкою чинників, про які йтиметься далі. Подібно до цього підвалиною генерування закритих сурядних словосполучень є філософське вчення про опозиційну до нескінченності категорію кінечного, «яка характеризує будь-який визначений, обмежений об'єкт» [11, 272]. Сурядні словосполучення як семантико-синтаксичні складники речень *Вона не біжить, а летить, червона-червона на сліпучо-білому фоні, випроставши трубу (хвіст) і витягнувши мордочку* (2, 218), *Вони йшли тими вулицями, де люди не жили, а тільки торгували* (1, 32), *Тут же, замкнута у цю розкішну, але прокляту горницю, вона і не має до кого промовити слово, не має від кого почути жалісну одмову і співчуття* (5, 406) є лімітативними, тобто утворюють закритий ряд із двох компонентів. Така організація словосполучення корелює із природою кінечного у філософії. Самі ж філософи говорять, що засобом самодосконалості цієї категорії є вичерпні ознаки про той або той фрагмент дійсності. Вони наголошують і на тому, що їй характерна «міра, яка допускає можливість виходу

за її межі, тобто заперечення даного кінечного, переходу чи перетворення його в інше» [11, 272]. Спостереження за процесом зміни кінечного, під час якого відбувається постійний вихід за його кордони, підводить до ідеї безкінечного. Тому, як бачимо, у філософії кінечне й безкінечне перебувають не в абсолютній опозиції, а в діалектичній єдності: «по-перше, будь-який кінечний об'єкт пов'язаний із безкінечним різноманіттям інших кінечних об'єктів «поза собою» (екстенсивна безкінечність); по-друге, кінечне вміщує в собі безкінечне як вираження всезагальних, інваріантних характеристик (інтенсивна безкінечність) [11, 272–273]. Пізнання світу полягає саме в тому, що ми «знаходимо і конструємо безкінечне в кінцевому, вічне – у тимчасовому» [6, 548]. У площині синтаксису словосполучення спостерігаємо також перехідні процеси відкритості у закритість і навіть навпаки. Відкрите сурядне словосполучення в реченні *Немов чарівні декорації – / жасмин, троянди і бузок* (6, 92) можна звузати до двокомпонентності: *Немов чарівні декорації – / жасмин і троянди*. За такої операції ряд, однак, не перетворюється в типовий закритий, проте це ілюструє маргінальні явища в системі словосполучення.

Як зауважує П. Дудик, «закритість сурядних словосполучень певною мірою умовна, бо, зрештою, кожному з обох частин таких словосполучень можна однотипно, в якомусь одному плані розгорнути, поширити» [4, 48]. У реченні *Не краса красить, а розум* (8, 161), з одного боку, два компоненти вступають у протиставні зв'язки, з іншого, – кожен конститuent можна розширити, додавши до нього супровідний, і тоді опозиція утворюється між блоками лоз єднальними відношеннями: *Не краса і сила красить, а розум і доброта*.

Отже, сурядні словосполучення нелімітативної природи, у яких засобом зв'язку є розділові та єднальні сполучники, належать до словосполучень розширеного ряду; лімітативні словосполучення із протиставними сполучниками формують сурядні словосполучення звуженого ряду.

Найважливішим формально-граматичним чинником утворення типових сурядних словосполучень звуженого ряду є природа протиставних сполучників, до яких належать **а, але, та (у значенні але), зате, проте, однак**. Їхня семантична специфікація стає підґрунтям творення конструкцій із внутрішньорядною опозицією, яка виникає у процесі зіставлення двох компонентів (блоків), що можуть позначати матеріальні та ідеальні об'єкти навколишнього світу,

їхні ознаки, дії чи стани: *А в нас яку не вдарши кайлом скелю – / зі всюди рине кров, а не вода* (6, 270); *Ясна річ, що бекас – не собака, а птиця, але кожен мисливець знає, що полювати бекаса без собаки, це все одно, що справляти весілля без музики* (2, 225); *Зажурився, засмутився... / Вдень не їсть, а серед ночі / Плаче, бідний, та зітхає, / Сну не знають його очі* (3, 8); *Не нарікай на тьму злостиво, / А краще засвіти свічу* (7, 430). Якщо ж протиставлення виникає не між двома компонентами, а між субрядами однорідних, це «не руйнує, а навіть, скріплює їхню двокомпонентність, синтаксичну дво-членність, поділ на дві частини, які поєднані тільки одним граматичним зв'язком, переважно сурядно-протиставним» [4, 48]: *Дівчина схопилася на ноги, відхилилася від Гріті, але не злякалася його, не скрикнула від несподіванки, а засміялася* (4, 28); *Поборюся з нею, батьку, / Та не силою ручною / І не зброєю зо сніжу, / Але серцем і чуттям* (9, 301).

Не менш вагомим фактором є сполучувальна здатність частин мови. Як відомо, сурядні і підрядні словосполучення утворюють лише повнозначні слова. Класичною моделлю сурядного словосполучення є поєднання гомогенних компонентів: *Нестаток, і тяжка робота, і натуга / Зорали зморшками чоло* (9, 30); *Це, може, навіть і не вірші, / а квіти, кинуті тобі* (6, 21). Поширений тип становлять сурядні словосполучення гетерогенного складу, які характерні для розширених рядів. До них здебільшого належать ті словосполучення, які розкривають різні сутності об'єктів: *Ізумрудна, блискуча, з перлистою ніжною піною / Хвиля котиться, грає, співаючи пісню дзвінку, / І сміється до сонця, і вабить раптовою зміною, / І пустує, і плеще, цілуючи скелю стрімку...* (3, 24); *Вони там перед нашими рядами / Бліді, втомлені, поганенько вбрані, / Та к зброї кожодий мов приріс руками* (9, 43). Якщо в сурядних словосполученнях розширеного ряду єднальні та розділові сполучники запроєктовані на потенційне примноження компонентів, то характер протиставних сполучників обмежує сполучуваність слів у словосполученнях звуженого ряду, що зумовлює його лімітативність. Між компонентами таких словосполучень виникає абсолютна або контекстуальна антонімія, яка передбачає наявність саме двох слів, однокласових чи різнокласових, що так само посилює протиставні відношення: *Дівчина стояла з квітами, але сумна; Їй допоможе не купа улесливих слів, а одне, щире; Це вперше борець для родини приготувала не мати, а вона; Будинок був недобудований, але красивий.*

З одного боку, усі сурядні словосполучення вирізняються рівноправністю та незалежністю компонентів, а з іншого – спостережено особливого роду зв'язки всередині словосполучень звуженого ряду. У словосполученнях *розумний, але злий; не багатство, а щастя; утомлений, проте щасливий* через специфіку сполучника перший компонент семантично ніби «сильніший» і вимагає змістової протилежності від іншого, чого не можемо сказати про словосполучення на зразок *красивий і розкішний, дощ і сніг, цукерки або печиво, ні квітів, ні трав*, у яких експліцитно заявляє про себе повна паритетність компонентів. Отже, відносна зовнішня рівноправність безпосередньо пов'язана з внутрішньою підпорядкованістю другого конститuenta першому.

Для повного розуміння природи сурядних словосполучень, важливо розглядати їх не ізольовано, а як невід'ємні одиниці комунікації, що забезпечує реалізацію їхньої формально-граматичної моделі як складника речення та семантичного плану. Лімітативність того чи того сурядного словосполучення звуженого ряду детермінована також ситуацією спілкування, у якій вони генеруються, та інтенцією самого спікера. Саме від останнього залежить, чи в опозиції опиняться два компоненти, чи протиставні відношення виникнуть між блоками однорідних. Аналізуючи протиставне сурядне словосполучення *не хвались, а молись*, яке входить до структури речення *Не хвались, а Богу молись* (8, 302), можемо припустити, метою мовця було наголосити саме на такій притаманній кожному вірянині моральній якості, як скромність. Маємо повчальний зміст, експлікований через протиставлення двох суперечливих дій. Однак компоненти цього лімітативного словосполучення можна розширити на зразок *не хвались, не веселись, а молись і кайся*. Це словосполучення також належить до звужених конструкцій, зберігає протиставні відношення, але вже між цілими блоками, і є семантично багатшим порівняно з першим. Тут уже потенційною метою комунікатора є протиставити життя крізь призму світських, буденних дій людини та духовних, які ведуть до очищення. Саме мета мовця є ключовою, хоч і не єдиною, у встановленні меж лімітативності сурядних словосполучень звуженого ряду.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сурядні словосполучення важливо розглядати у зв'язку із категорією синтаксичного ряду, який репрезентує специфіку їхньої формально-граматичної організації. На протигагу узвичаєним термінам «відкриті сурядні словосполучення» та «закриті сурядні

словосполучення» доцільніше послуговуватися термінами «сурядні словосполучення розширеного ряду», які являють собою синтаксичні утворення з потенційним нарощенням компонентів, поєднаних єднальними, розділовими сполучниками або інтонаційно, та «сурядні словосполучення звуженого ряду» – конструкції, що складаються з двох компонентів на основі протиставних відношень і передбачають розширення конститuentного складу в кожній частині. На лімітативність сурядних словосполучень впливають різні чинники. Це передусім:

1) природа протиставних сполучників, які беруть участь у формально-граматичній організації словосполучення; 2) морфологічна природа та сполучувальна можливість компонентів, що структурують словосполучення; 3) особливий внутрішньорядний зв'язок між першим і другим компонентом; 4) комунікативна ситуація та комунікативний намір мовця.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в детальному вивченні впливу семантичних чинників на лімітативність сурядних словосполучень звужених рядів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арібжанова І. М. Граматичний статус словосполучення. *Синтаксис української мови: хрестоматія: у 2 ч.* / Упоряд.: А. Мойсієнко, В. Чумак, С. Шевель. К.: ВПЦ «Київський університет». 2019. Ч. 1. С. 19 – 31.
2. Балко М. В. До питання про основні ознаки словосполучення. *Лінгвістичні студії*. 2011. № 22. С. 145 – 150.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. К., Либідь, 1993. 368 с.
4. Дудик П. С. Словосполучення в українській літературній мові: Навчальний посібник. К, 1998. 132 с.
5. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: БАО, 2011. 992 с.
6. Маркс К. Ф. Энгельс. Сочинения: в 30 т. Изд. 2-е. М.: Госполитиздат, 1961. Т. 20. 827 с.
7. Прияткина А. Ф. Русский язык: Синтаксис осложненного предложения: Учеб. пособие для филол. спец. вузов. М.: Высш. шк., 1990. 176 с.
8. Радіонова Т. М. Еволюція лінгвістичних поглядів на статус і структуру ряду як мовної одитниці. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Філологія. Мовознавство*, 2009. Т. 98, Вип. 85. С. 72 – 75.
9. Словник-довідник з курсу «Філософії» для студентів 2, 3, 4 курсів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання / укл. А. Г. Чичков, О. М. Башкеева, О. М. Патеріло. Дніпропетровськ: ДВНЗ УДХТУ, 2014. 20 с.
10. Українська мова: енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. Мови / редкол.: В. М. Русанівський [та ін.]. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 820 с.
11. Философский энциклопедический словарь / гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. М.: Сов. Энциклопедия, 1983. 840 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Винниченко В. К. Вибрані твори / упоряд. текстів, передм. та прим. О. М. Савченко. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2005. 352 с.
2. Вишня Остап (Губенко Павло Михайлович). Твори: В 4 т. / редкол.: І. О. Дзерін (голова) та ін. К.: Дніпро, 1988. 398 с.
3. Вороний М. К. Євшан-зілля: Поема. Вірші: Для серед. шк. віку / упоряд. та передм. Л. Слободянюк. К.: Національний книжковий проект, 2010. 160 с.
4. Загребельний П. А. Роксолана: Роман. / худож. – оформлювач Б. П. Бублик, І. В. Осипов. Харків: Фоліо, 2001. 685 с.
5. Кашенко А. Ф. Вибрані твори: Навч. посіб. / упоряд., передм. та прим. Л. С. Дем'янівської. К.: Грамота, 2006. 464 с.
6. Костенко Л. Триста поезій. Вибрані вірші. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2020. 416 с.
7. Павличко Д. В. Вибрані твори в двох томах. Том перший. К.: Дніпро, 1979. 517 с.
8. Попова О. А. Живлюще джерело. Кращі прислів'я та приказки українського народу. Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. 448 с.
9. Франко І. Я. З вершин і низин: Вірші та поеми. К.: Рад. шк., 1980. 575 с.

REFERENCES

1. Aribzhanova, I. M. (2019). Hramatychnyi status slovospoluchennia. [Grammatical status of the phrase]. In A. Moisiienko, V. Chumak, S. Shevel (Eds.), *Syntaksys ukrainskoi movy: khrestomatiiia: u 2 ch. Modern Ukrainian language. Reader*. (Vols. 1 -2; Vol. 1, pp. 19 – 31). Kyiv: Kyivskiyi universytet. [in Ukrainian].

2. Balko, M. V. (2011). Do pytannia pro osnovni oznaky slovospoluchennia [To the question of the main features of the phrase]. *Linhvistychni studii – Linguistic studies*, 22. 145 – 150. [in Ukrainian].
3. Vykhovanets, I. R. (1993). Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys: Pidruchnyk. [Grammar of the Ukrainian language. Syntax: Textbook]. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
4. Dudyk, P. S. (1998). Slovospoluchennia v ukrainskii literaturnii movi: Navchalnyi posibnyk. [Phrases in the Ukrainian literary language: Textbook]. Kyiv. [in Ukrainian].
5. Zahnitko, A. P. (2011). Teoretychna hramatyka suchasnoi ukrainskoi movy. Morfolohiia. Syntakcys. [Theoretical grammar of the modern Ukrainian language. Morphology. Syntax]. Donetsk: BAO. [in Ukrainian].
6. Marks, K. & Engels F. (1961). Sochineniya. [Works] in 30 volumes]. (Vols 1 – 30, Vol. 20). Moscow: Gospolitizdat. [in Russian].
7. Priyatkina, A. F. (1990). Russkiy yazyk: Sintaksis oslozhnennogo predlozheniya: Ucheb. posobiye dlya filol. spets. Vuzov. [Russian language: Complicated sentence syntax: Textbook]. Moscow: Vyssh. shk. [in Russian].
8. Radionova, T. M. (2009). Evoliutsiia linhvistychnykh pohliadiv na status i strukturu riadu yak movnoi odyntynsi. [The evolution of linguistic views on the status and structure of the row as a language unit]. *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly]. Ser.: Filolohiia. Movoznavstvo – Scientific works. [Petro Mohyla Black Sea State University]*, Vol. 98, 85. 72 – 75. [in Ukrainian].
9. Chychkov, A. H., Bashkeieva O. M., Paterilo, O.M. (Eds.). (2014). Slovnyk-dovidnyk z kursu «Filosofii» dlia studentiv 2, 3, 4 kursiv usikh spetsialnostei dennoi ta zaочноi form navchannia. [Dictionary-reference book on the course "Philosophy" for students of 2, 3, 4 courses of all specialties of full-time and part-time forms of study]. Dnipropetrovsk: DVNZ UDKhTU. [in Ukrainian].
10. Rusanivskiy, V. M. (Ed.). (2004). Ukrainska mova: entsyklopediia. [Ukrainian language: encyclopedia]. Kyiv: Vyd-vo «Ukrainska entsyklopediia» im. M. P. Bazhana. [in Ukrainian].
11. Ilichev, L. F., Fedoseyev, P. N., Kovalev, S. M., Panov, V. G. (Eds.). (1983). Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar. [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Sov. Entsiklopediya. [in Russian].

LIST OF ILLUSTRATION MATERIAL

1. Vynnychenko, V. K. (2005). Vybrani tvory. [Selected works]. Kharkiv: Vesta: Vydavnytstvo «Ranok». [in Ukrainian].
2. Vyshnia, O. (Hubenko Pavlo Mykhailovych). (1988). Tvory: V 4 t. [Works in 4 volumes]. Kyiv: Dnipro. [in Ukrainian].
3. Voronyi, M. K. (2010). Yevshan-zillia: Poema. Virshi: Dlia sered. shk. Viku. [Yevshan-potion: Poem. Poems: For middle school age]. Kyiv: Natsionalnyi knyzhkovyi proekt. [in Ukrainian].
4. Zahrebelnyi, P. A. (2001). Roksolana: Roman [Roxolana. Novel]. Kharkiv: Folio. [in Ukrainian].
5. Kashchenko, A. F. (2006). Vybrani tvory: Navch. Posib. [Selected works]. Kyiv: Hramota. [in Ukrainian].
6. Kostenko, L. (2020). Trysta poezii. Vybrani virshi. [Three hundred poems. Selected poems]. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA. [in Ukrainian].
7. Pavlychko, D. V. (1979). Vybrani tvory v dvokh tomakh. Tom pershyi. [Selected works in two volumes. Vol. 1]. Kyiv: Dnipro. [in Ukrainian].
8. Popova, O. A. (2011). Zhyvliushche dzherelo. Krashchi pryslivia ta prykazky ukrainskoho narodu. [Life-giving spring. The best proverbs and sayings of the Ukrainian people]. Donetsk: TOV «VKF «BAO». [in Ukrainian].
9. Franko, I. Ya. (1980). Z vershyn i nyzyn: Virshi ta poem. [From the heights and lowlands: Poems]. Kyiv: Rad. shk. [in Ukrainian].

NARROWED RANGE OF COORDINATE PHRASES: FORMAL-GRAMMATICAL AND SEMANTIC FACTORS OF LIMITATION

Komlyk Natalia Yuriyivna

*Postgraduate at the Ukrainian Department
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University
2, Ostrohradskoho str., Poltava, Ukraine*

The article is an attempt to take a new look at the nature of the coordinate phrases and their typology. Coordinate phrases are syntactic units that can contain more than two full words of equal meaning, as opposed to subordinate ones, that necessarily have a main and a subordinate component. Coordinate phrases are considered in the context of communication as their real units. The importance of studying the relationship between the syntactic range and coordinate phrases is emphasized: the range determines the formal-grammatical model of the phrase, and the coordinate phrases

themselves realize the semantic content in the sentence as rows of its homogeneous members. Instead of the usual division of these phrases into open and closed, it is argued based on the philosophical categories of finite and infinite, it is more appropriate to use the terms "coordinate phrases of extended range", "coordinate phrases of narrowed range" for which it is possible/impossible to add potential components. The article investigates the peculiarities of phrases of a narrowed range, analyzes the formal-grammatical and semantic factors that determine their limitation. These include the nature of opposing conjunctions, which are the formal-grammatical organizers of the phrase; morphological nature and the combined possibility of the components included in the phrase; features of intraline connection between the first and second components; communicative situation and communicative intention of the speaker. It is noted that narrowed ranges, like coordinate phrases of extended ranges, may be characterized by openness. There are many examples of such phrases, where opposing relations arise not between single components, but between blocks of homogeneity in modern discourse. Such coordinate phrases are the result of transients in the system of phrases, which to some extent represents the philosophical idea of the mutual transformation of the finite into the infinite and vice versa. It proves once again that coordinate phrases are not abstract units of language, but components of living communication, which plays perhaps the most important role in the choice, number and organization of their components.

Key words: *coordinate phrase, independent coordination, communication, syntactic range, limitation, non-limitation, narrowed syntactic range, extended syntactic range.*